

CERKEV MARIJE
TOLAŽNICE ŽALOSTNIH
NA DRGANJIH SELIH

ŽUPNIJA VAVTA VAS

Vavta vas 48
8351 Straža
tel.: 07/30 83 174

Račun odprt pri NLB, poslovalnica Straža
Številka računa: SI56 0297 5009 1884 334

Izdala: Župnija Vavta vas
Besedilo in fotografije: dr. Robert Peskar
Lektoriral: Karel Drago Vuica
Priprava za tisk: Jože Šenk
Izvedba: Salve, d.o.o., Ljubljana

V sončne si žarke odeta, Devica,
glavo obkroža ti zvezdnata krona,
luna postala je tvoje podnožje,
svetiš se v slavi.

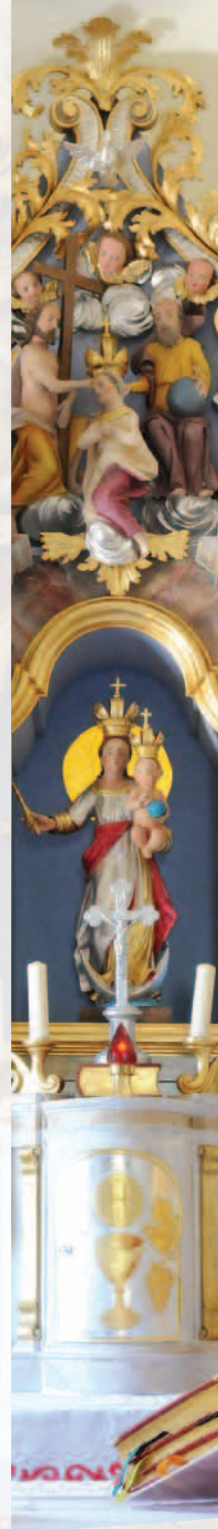
Premagala smrt si in pekel strašen,
združena s Sinom skrbiš za otroke;
tebe, kraljico mogočno, slavita
zemlja, nebesa.

Vernike zveste kot mati ti čuvaj,
nje, ki zašli so, pripelji spet v stajo,
rod, ki ga dolgo že smrtna noč krije,
vsepovsod zbiraj.

Grešnikom rada odvezo izprosi,
skrbi za žalostne, revne, bolnike,
vlivaj v težavah življenja v nas
upanje večne rešitve.

Večna čast bodi presveti Trojici,
daje, Devica, ti krono nebeško,
skrbno postavlja za dobro nam
mater tebe, Kraljica. Amen.

*Pesem iz hvalnic
praznika Marijinega vnebovzetja*

Cerkev Marije Tolažnice žalostnih na Drganjih selih je **podružnica župnije sv. Jakoba starejšega v Vavti vasi**. Le-ta je bila do osamosvojitve župnije vikariat novomeškega kapitlja. Prvotno je v okvir te župnije sodilo kar devet podružnic, in sicer cerkev na Uršnih selih, Gorenjih Sušicah, v Podturnu pri Dolenjskih Toplicah, v Meniški vasi, pri sv. Lovrencu v »Nalogu« (neznana), na Cerovcu, v Loški vasi, na Malem Riglju in cerkev na Drganjih selih. Danes pa sta njeni podružnici le cerkev sv. Tomaža v Gorenji Straži in cerkev na Drganjih selih.

KULTURNI SPOMENIK

Zaradi svojih izrazitih kulturno-zgodovinskih lastnosti je bila cerkev na Drganjih selih leta **1992 razglašena za kulturni spomenik**. Tako je pravno-formalno uvrščena v okvir bogate sakralne kulturne dediščine na Dolenjskem.

ZGODOVINSKI PODATKI

Cerkev na Drganjih selih je v virih **prvič zabeležil kotorski škof Pavel Bizancij** kot cerkev Matere Božje (*Dragagnasella la chiesa della Madonna*), ko je leta 1581 kot sufragani in generalni vikar oglejskega patriarha popisoval cerkve in kapele na Kranjskem.

Leta 1592 in 1596 je cerkev kot »*Eccl(es)ia S. Mariae Vir(ginis) in Dragensachieß*« zabeležil tudi **Polidor Montagnana**, ko je kot savinjski in dolenski arhidiakon oziroma **novomeški prošt** pripravil podoben popis. Takrat je bila ta cerkev še podružnica župnije Šmihel pri Novem mestu. Šele kasneje je cerkev na Drganjih selih postala del vikariata v Vavti vasi, ki ga prvi omenja Valvasor. Ko pa je cesar Jožef II.

začel z reorganizacijo župnij in ko je bila v Vavti vasi zgrajena nova in mnogo večja cerkev (1786), je tu nastala **samosvojna župnija**.

V zvezi s cerkvijo na Drganjih selih pa je znan še podatek, da **gre za ustanovo graščine Volavče pri Šentjerneju**. Grof Maksimilijan Rudolf Kajetan Paradeiser je kot lastnik te graščine v letih 1755/1756 tudi pravno zastopal cerkev in materialno pomagal duhovniku.

ZUNANJA PODOBA CERKVE

Cerkev, obdana z nizkim obzidjem in pokopališčem, je postavljena v vzhodnem delu vasi. Sestavlja jo **tristrano sklenjen prezbitrij in pravokotna ladja**. Na južni strani je med prezbitrijem in ladjo prizidana zakristija.

Arhitekturno zanimiv je tudi zahodni del cerkve s pravokotnim zvonikom, ki ga zgoraj na vsaki strani členijo **biforne odprtine**, spodaj pa ob njem

naslonjena **odprta lopa s sedmimi kamnitimi stebri**. Na južni strani zvonika je letnica 1826.

Zunanjščino prezbitorija in ladje členijo predvsem okenske odprtine, prvotno pa je dekorativen značaj fasade poudarjala poslikava, ki je obsegala s šestilom oblikovane rozete z zvezdami oziroma rožami, večinoma v tonu žgane siene v kombinaciji z okrom. V še ohranjeni največji rozeti na južni steni ladje vidimo ostanek letnice (1)666. Na zahodni strani cerkve vodi vanjo preprost pravokoten portal. Z lipo ob pokopališkem zidu pa vse to oblikuje lepo zaokrožen ambient.

NOTRANJOST CERKVE

Notranjost cerkve je v celoti **banjasto obokana**. Obok v prezbitoriju sloni na **izrazitih pilastrih z bogato profiliranimi kapiteli**, ki krasijo tudi slavo- ločno odprtino ter stene ladij na mestih, kjer so bili kasneje naslikani pilastri. Vtis bogate členitve sten in oboka stopnjujejo različni **štukaturno izvedeni medaljoni** in štiri listi, ki so vtisnjeni v omet. Na južni steni je viden ostanek rozete (mogoče celo posvetilni križ),

v ostenju slavloloka pa vidimo **dva posvetilna križa**, ki ustrežata obliki istega motiva na plasti poslikave, ki so jo sneli na zunanji strani cerkve.

GLAVNI OLTAR

Oltarni nastavek glavnega oltarja sestavlja osrednji spodnji del s paroma stebrov, ki nosita **ogredje z razgibano atiko**. V oltarni niši je nameščen kip Marije z Jezusom, tipa Marije kot apokaliptične žene, ki se je uveljavil že v poznem srednjem veku. Desno stoji sv. Marko, levo pa svetnik s knjigo in sulico. Zgoraj v atiki je upodobljen **prizor Marijinega kronanja**: Bog Oče, Jezus s križem in Sv. Duh v obliki goloba – vsi so v družbi angelov in puttov. Na oltarju ni letnice (verjetno prva pol. 18. stol.). Na hrbtni strani je le napis, ki označuje čas in avtorja obnove: »*Renoviert den 23 april 1819 den Trohn Johann Kandutsch Mahler Reifnitz gebirtig*«.

Oltar proti ljudstvu je seveda novejšo delo, krasijo pa ga lesen antependij z ekspresivno podobo trpečega Kristusa in žalujočih žena, delo kiparja Staneta Jarma.

STRANSKA OLTARJA

Stranska oltarja se nahajata v ladji in sta verjetno tudi iz prve polovice 18. stoletja. **Južni stranski oltar je posvečen sv. Marku.** V atiki je majhna ovalna slika s podobo sv. Vincenca, levo in desno pa klečita angela. Pendant južnemu je **severni oltar, posvečen sv. Luku.** V atiki je ovalna sličica s podobo angela varuha in kleččega angela. Figura sv. Mihaela, nameščena v niši nad slavalokom, je verjetno iz istega časa kot oltarji.

KRIŽEV POT

Križev pot je iz prve polovice 19. stoletja, **delo slikarja s priimkom Postll**, ki pa ni identičen z znanim slikarjem na Dolenjskem, Antonom Postlom in tudi ne njegovim sinom Andrejem Postlom.

Od ostale opreme je omembe vreden še **Križani v zakristiji**, ki bi lahko nastal v prvi polovici 18. stoletja in je po umetnostni plati najkvalitetnejša baročna plastika v cerkvi.

ZVONOV

V zvoniku visijo **trije zvonovi**. Starejša dva sta še iz prvotne cerkve. Veliki je iz leta 1749 in je delo Antona in Jožefa Samassa iz Ljubljane, kar govori napis: »*OPVS ANTONY ET JOSEPHVS SAMASSA LABACI 1749 ...*«. Srednji je iz leta 1834, delo Antona Samassa, mlajšega predstavnika te znane družine izdelovalcev zvonov. O navčku (najmanjšem zvonu) pa nimamo podatkov.

Ohranjen je tudi prvotni **urni mehanizem** iz prve polovice 18. stoletja, a ni več v funkciji.

IZ PISANIH VIROV

Natančnejšo zgodovino te cerkve je mogoče prebrati iz pisanih virov. Radi bi poudarili, da stavba najverjetneje izvira **iz poznega srednjega veka**, najkasneje iz 16. stoletja (pred 1581). Od srednjeveške stavbe se je ohranil večji del ladje, ki pa je bila v prvotni obliki in obsegu na zahodni strani več kot meter krajša od današnje. Kakšna je bila oblika oltarnega prostora, ni znano.

TEMELJITA PRENOVA CERKVE

V prvi polovici 18. stoletja je **cerkev doživela najobsežnejšo prezidavo**. Ladjo so proti zahodu nekoliko podaljšali, zgradili so nov prezbiterij in notranjščino v celoti na novo obokali. Na zahodni strani so **prizidali današnji zvonik in odprto lopo s stebri**, na južni pa **prizidali še zakristijo**. V tem času so poskrbeli tudi za **oltarno opremo cerkve**.

Naslednje prezidave in obnovitvenih del so se lotili v prvi polovici 19. stoletja. Leta **1819 so obnovili glavni oltar** in verjetno tudi oba stranska. Postavili

so **nov križev pot in zgradili nov pevski kor**. Leta 1826 pa so obnovili fasado zvonika in vhodno lopo. Za tem obdobjem ne zaznamo kakšnih sprememb razen rednih vzdrževalnih del.

UMETNOSTNI ZNAČAJ CERKVE

Čeprav je cerkev **v osnovi še srednjeveška**, jo moramo danes dojemati predvsem kot razmeroma **kvalitetno baročno stavbo**, katere velikost je sicer narekoval status podružnične cerkve, a je predvsem iz oblike arhitekture v precejšnji meri zaznati željo nekdanjih naročnikov, da bi cerkev pridobila **romarski značaj**. Zaradi te ambicije je cerkev na zahodni strani dobila razmeroma kvalitetno odprto lopo, ki je pri podružničnih cerkvah na širšem območju Dolenjske značilna predvsem za romarske cerkve.

Od podružnic romarskega značaja velja najprej omeniti cerkev sv. Florijana na Račjem selu pri Trebnjem (1654) in cerkev Marije Tolažnice žalostnih v Stopičah (začetek 18. stol.), ki pa je šele kasneje postala župnijska. V obeh primerih pa je vhodna lopa nameščena le ob straneh zvonika in je predvsem opravljala funkcijo nekakšnega baldahina nad zunanjima oltarjema, medtem ko je **lopa na Drganjih selih zaobjela zvonik z vseh treh strani**. S tega vidika pa je primerljiva še z enim primerom na Dolenjskem, to je z bližnjo cerkvijo sv. Martina v Zalogu, župnija Prečna. Oblika zvonika in lope kažeta na isti tip rešitve, ki naj bi v Zalogu (na podlagi letnice v cerkvi) verjetno nastala leta 1771, a je lahko tudi nekaj let starejša.

Zaradi teh sorodnosti bi lahko govorili o konkretnem **zgodovinskem zgledevanju zaloške cerkve po drganjski**, ki ga na nek način dokazujejo tudi zgodovinske okoliščine. Najstarejši zvon na Drganjih selih iz leta 1749 je namreč daroval Frančišek Ksaverij de Portico (†1757), lastnik graščine Zalog (Breitenau) v prvi polovici 18. stoletja.

Družina de Portico je imela pri zaloški cerkvi sv. Martina svojo grobnico več desetletij. Kakšno vlogo so imeli pri cerkvi na Drganjih selih lastniki dvorca Volavče, pa iz stavbe ne moremo sklepati. Več je mogoče razkrivala slikarska kompozicija z naslikanim oltarjem na južni zunanjsčini, ki bi poleg romarskega značaja cerkve lahko govorila tudi kaj o naročniku, a so bili ostanki slikarije zaradi slabe ohranjenosti v tem smislu premalo povedni.

Obsežno **barokizacijo cerkve na Drganjih selih** je nedvomno vodil eden od lokalnih zidarskih mojstrov, ki je verjetno gradil na širšem dolenjskem območju. V členitvi notranjščine in oblikovanju stavbnih elementov, natančneje pilastrov in oblik medaljonov kot izrazitega dekorativnega motiva, je blizu predvsem baročna prenova cerkve sv. Nikolaja v Dolenjem Kronovem (župnija Bela Cerkev), ki je bila izvedena leta 1739. Ker **gre za kvalitetnejši primer baročne arhitekture podružničnih cerkva**, se tudi cerkev **na Drganjih selih** uvršča v širšo skupino cerkva, ki se počasi lušči iz okvira anonimne arhitekture dolenjskega - z lokalnimi značilnostmi prežetega baroka. S tem pa se povečuje tudi **njena kulturno-zgodovinska vrednost**, ki narekuje, da se njeni stavbni elementi skupaj z vso ohranjeno opremo kot celota **varuje in neguje za naše zanamce**.

MARIJINA HVALNICA

»Moja duša poveličuje Gospoda
in moj duh se raduje v Bogu, mojem Odrešeniku,
kajti ozrl se je na nizkost svoje služabnice.

Glej, odslej me bodo blagrovali vsi rodovi,
kajti velike reči mi je storil Mogočni
in njegovo ime je sveto.

Njegovo usmiljenje je iz roda v rod
nad njimi, ki se ga bojijo.

Moč je pokazal s svojo roko,
razkropil je tiste, ki so ošabni v mislih svojega srca.

Mogočne je vrgel s prestolov
in povišal je nizke.

Lačne je napolnil z dobrotami
in bogate je odpustil prazne.

Zavzel se je za svojega služabnika Izraela
in se spomnil usmiljenja,
kakor je govoril našim očetom:

Abrahamu in njegovemu potomstvu na veke.«

Lk 1,47-55

